

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора педагогічних наук, професора
Колбіної Тетяни Василівни на дисертаційну роботу

Васильєвої Марини Петрівни

**«Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти
Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих»,**
що подана на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковою тематикою

За умов глобалізаційних та міграційних процесів, розширення інформаційно-комунікативного середовища, входження України до європейського простору вищої освіти, зростає важливість володіння іноземними мовами серед дорослого населення. Адже, знання іноземних мов сприяє розвитку особистості, уможливорює сприйняття інформації та участь у нових видах діяльності. На жаль, рівень володіння іноземними мовами серед дорослих осіб в Україні є низьким. Однією з причин цього явища є недостатній рівень підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

У рамках реалізації концепції навчання упродовж всього життя заклади вищої освіти країн Європи вже запровадили підготовку майбутніх викладачів-філологів до професійної діяльності в зазначеній системі. Заслуговує на увагу вивчення і узагальнення теоретичних надбань і практичного досвіду Республіки Польща, яка відома давніми традиціями й глибокими напрацюваннями у сфері підготовки фахівців для навчальної діяльності з дорослими. Крім того, Польща динамічно проводить освітні реформи відповідно до потреб суспільства. Інноваційні проекти країни у системі підготовки майбутніх викладачів іноземних здобули міжнародне визнання в період євроінтеграції.

Незважаючи на значну кількість наукових праць українських та польських науковців, питання змісту, форм та методів підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти Польщі, донині не були предметом спеціального вивчення.

Таким чином, соціально-педагогічна значущість проблеми та її недостатня теоретична й методична розробленість, необхідність удосконалення практики підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної

діяльності в системі освіти дорослих зумовлюють актуальність дисертаційної роботи М.П. Васильєвої.

Актуальність теми дослідження підтверджується також і тим, що дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної діяльності кафедри початкової й професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» (державний реєстраційний номер 0111U008876).

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 21 листопада 2017 р.) та уточнено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 6 від 12 жовтня 2020 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Згідно з метою дисертаційної роботи, що полягає в аналізі теоретичних положень та узагальненні практики підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих для творчого використання конструктивних ідей європейського досвіду в сучасній вищій школі України, дисертанткою

- схарактеризовано стан наукової розробки проблеми, яка вивчається, і визначено термінологічне поле дослідження;
- проаналізувано систему освіти дорослих у Польщі та розкрито передумови виникнення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в зазначеній системі;
- з'ясувано зміст, форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих;
- проведено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі та України до професійної діяльності в системі освіти дорослих, розроблено рекомендації щодо впровадження польського досвіду в закладах вищої освіти України.

Нові результати дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота М.П. Васильєвої є комплексним теоретико-методичним дослідженням, наукову новизну його результатів підтверджено основними положеннями. Зокрема,

- *уперше* виявлено змістовий компонент підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих, який

складається з фахової («Практичний курс англійської мови», «Іноземна мова», «Іноземна мова професійного спрямування»), психолого-педагогічної («Андрагогіка», «Педагогічна психологія», «Педагогіка на різних освітніх етапах», «Вступ до освіти дорослих з елементами прикладної лінгвістики», «Сучасні проблеми освіти людини»), дидактичної («Загальна дидактика», «Інформаційні технології в дидактиці»), методичної («Нові технології у викладанні іноземних мов», «Методика навчання іноземних мов для спеціальних цілей», «Тестування та оцінювання під час вивчення іноземних мов для спеціальних цілей»), науково-дослідницької та практичної підготовки;

– проаналізовано досвід практичної та науково-дослідницької підготовки майбутніх фахівців зазначеного профілю в закладах вищої освіти Польщі (організація практичної підготовки в закладах освіти дорослих, на курсах іноземних мов, в умовах корпоративного навчання, в літніх мовних школах, у будинках культури та ін.; написання магістерських досліджень із філології, методики навчання дорослих, психолінгвістики і т. ін.);

– проведено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі та України;

– надано рекомендації щодо використання педагогічно цінних ідей та досвіду Польщі для вдосконалення змісту вищої філологічної освіти України (введення у зміст навчальних програм нормативних дисциплін з основ навчання дорослих та дисциплін вільного вибору з вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням; удосконалення методичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов шляхом вивчення методики навчання іноземних мов професійного спрямування та методики підготовки дорослих слухачів до складання міжнародних іспитів; запровадження практичної підготовки фахівців на базі закладів навчання дорослих тощо).

Поглиблено уявлення про форми й методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих (мінілекції, дискусії, методи роботи з книгою, аналіз текстів, вивчення прикладів, аналіз окремих питань, змішане навчання, модель «перевернутого класу» і т.ін.).

До наукового обігу введено законодавчі акти, освітні програми, плани провідних університетів Польщі з підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій; повнота їх викладу в опублікованих працях

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою М.П. Васильєвої дає підстави констатувати, що основні наукові положення дисертації викладено переконливо та логічно, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувача.

Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми, чітко окреслено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження. Всебічному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла система теоретичних і практичних методів дослідження, широка джерельна база.

Високий рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечено ретельним аналізом праць вітчизняних та закордонних науковців з досліджуваної проблеми; матеріалів науково-практичних конференцій, присвячених проблемам підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих. Це дозволило дисертанту правильно визначити мету, завдання, напрями дослідження, спрогнозувати наукові результати, обрати раціональні методи наукового пошуку.

Основні наукові результати дослідження достатньо повно викладено у 28 наукових працях автора (серед них 25 – одноосібних), з яких 2 навчальні посібники, 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у закордонному науковому виданні, 17 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 стаття в колективній монографії, виданій у країні Європейського Союзу, 3 статті – додатково відображають результати дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи М.П. Васильєвої та її публікацій дають підстави висновити, що автореферат і опубліковані праці досить повно відображають зміст і наукові положення дисертації, рівень апробації отриманих результатів. Зміст автореферату відтворює основні результати дисертаційної роботи.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

Наукова значущість дисертаційної роботи М.П. Васильєвої полягає в тому, що її наукові положення, висновки і рекомендації поглиблюють і збагачують теоретичні і практичні напрацювання з проблеми підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

Педагогічний інструментарій підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих апробовано у розробленому спецкурсі «Сучасні підходи до навчання іноземних мов

дорослих» для закладів неформальної освіти та розробленій дисципліну вільного вибору «Культура міжнародного ділового спілкування» для магістрів першого року заочної форми навчання спеціальностей 014.21 Середня освіта «Мова і література (англійська)» та 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)».

Матеріали дослідження *можуть бути використані* менеджерами закладів вищої освіти для створення належної інфраструктури й ресурсного забезпечення процесу підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих; установи неформальної освіти – для проєктування їхнього кар'єрного зростання; науковці, викладачі, які проводять історико-педагогічний аналіз та компаративні розвідки.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Основні положення дослідження впроваджено в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-630 від 18.11.2020 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 0104-648 від 14.12.2020 р.), Харківського національного університету внутрішніх справ (довідка № 593 від 14.12.2020), Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна (довідка № 01-04/278-1 від 14.12.2020 р.).

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення

Структура роботи зумовлена логікою дослідження, вона складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (434 найменування, з них 246 – іноземними мовами) і 8 додатків (на 39 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 301 сторінку, основний зміст викладено на 190 сторінках. Робота містить ілюстративний матеріал – 3 таблиці (на 8 сторінках).

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, схарактеризовано проблему, стан її дослідження; встановлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; представлено систему методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість отриманих результатів; висвітлено дані щодо апробації і впровадження результатів дослідження; подано інформацію про публікації автора, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих як актуальна проблема порівняльної педагогіки» - дисертантом

досліджено ступінь вивчення порушеної проблеми в педагогічній літературі Польщі й України; здійснено аналіз базових понять, що складають тезаурус проблеми дослідження: «викладач», «викладач іноземних мов», «дорослість», «дорослий учень», «професійна діяльність», «освіта», «освіта дорослих», «підготовка майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності»; надана характеристика сучасної системи освіти дорослих у Польщі; з'ясовано передумови становлення ідеї підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих.

У другому розділі – «Зміст, форми та методи підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих» – надано характеристику теоретичних, організаційних та методичних особливостей підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих, проаналізовано досвід практичної та науково-дослідницької підготовки майбутніх викладачів іноземних мов, розглянуто провідні форми й методи зазначеної підготовки.

У третьому розділі – «Удосконалення підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти України до професійної діяльності в системі освіти дорослих на основі використання ідей досвіду Польщі» – з'ясовано сучасний стан підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах вищої освіти України, здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки фахівців зазначеного профілю у системі освіти дорослих в Польщі та в Україні, розроблено рекомендації щодо практичного використання ідей та досвіду Польщі в системі вищої освіти України.

Компаративний аналіз систем підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в сфері освіти дорослих у Польщі та в Україні здійснено за наступними показниками: нормативно-правове, методичне й організаційне забезпечення освітнього процесу; його змістове наповнення; особливості практичної та науково-дослідницької підготовки.

Загальні висновки дисертації свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження, випливають з отриманих результатів, відповідають поставленим завданням. Структура і обсяг роботи відповідають чинним вимогам до кандидатських дисертацій. Зміст автореферату є ідентичним положенням дисертаційної роботи та публікаціям автора.

Схвальним є те, що дисертант окреслює перспективи подальшого дослідження проблеми, які пов'язані із здійсненням порівняльного аналізу змісту, форм, методів і засобів підготовки викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у закладах післядипломної освіти Польщі та України; становленням й розвитком питань підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих Польщі на різних історичних етапах; вивченням особливостей підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих у країнах Західної Європи, Північної Америки та Далекого Сходу.

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої дисертаційної роботи М.П. Васильєвої, вважаємо можливим і доцільним висловити деякі зауваження і побажання задля її вдосконалення.

Дискусійні положення та критичні зауваження до дисертаційної роботи

1. У розділі 1 проведено ґрунтовний аналіз теоретичного аспекту дослідження, але не завжди висловлюється своє ставлення до питань, що розглядаються. Варто було б чітко указати авторську позицію щодо досліджуваних питань, проблем, термінів і понять.

2. У параграфі 2.1. доцільним було б навести узагальнюючу таблицю, у якій відобразити відповідність теоретичних складників професійної підготовки майбутніх викладачів до компетентностей, які формуються під час зазначеної підготовки.

3. Заслуговує на схвалення виконаний у розділі 3 порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх викладачів іноземних мов до професійної діяльності в системі освіти дорослих в закладах вищої освіти Польщі та України, виокремлення спільного та відмінного у досвіді двох країн. Водночас, попри визначені переваги, слід було б здійснити критичний аналіз такої підготовки, розкрити ставлення автора до виокремлених ознак підготовки майбутніх фахівців зазначеного профілю.

4. Автор дисертаційної роботи неодноразово наголошує на тому, що в епоху глобалізації й інтенсивних міжнародних зв'язків пріоритетним є формування у майбутніх викладачів іноземних мов міжкультурної компетентності. Вважаємо, що було б корисним проаналізувати відповідний досвід у закладах вищої освіти Польщі і представити рекомендації для системи підготовки зазначених фахівців в Україні.

5. У додатках до роботи, які мають ґрунтовно доповнювати текст дисертації, бажано було б надати більшу кількість навчальних планів, програм, силабусів національних університетів з посиланням на них у тексті дисертації.

Однак, висловлені зауваження не є принциповими і не знижують загальної цінності виконаної роботи.

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість та відповідність дисертації «Підготовка майбутніх викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти Польщі до професійної діяльності в системі освіти дорослих» чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (з урахуванням змін від 19.08.2015 № 656), № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., та іншим інструктивним вимогам МОН України, її автор – Васильєва Марина Петрівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

професор кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,
доктор педагогічних наук, професор

Т.В. Колбіна

